Olga Orman: een dichter op weg

De consistente dichteres Olga Orman.

'Ta mi cuenta mi ta conta / Con mi cuenta ta!'
'Dat is het reisverhaal / van MIJ!'

DOOR WIM RUTGERS

Olga Orman (Aruba 1943) woont vanaf haar veertiende jaar in Nederland, werkte tot haar pensionering in het onderwijs en is momenteel nog actief op literair-cultureel gebied, met name sinds 2001 in de Arubaanse schrijverswerkgroep 'Simia literario', waar ze in diverse door de groep gepubliceerde bundels gedichten en verhalen publiceerde. Ze werd bekend door haar creatieve vertellingen met behulp van de kamishibai, een op een lange traditie bogende Oosterse vertelwijze met behulp van een klein vertelkastje dat als een minitheatertje fungeert en waarin losse vertelplaten geschoven kunnen worden die het vertelde verhaal verlevendigen door het aanschouwelijk te maken. Daarnaast publiceerde ze ook boeken voor kinderen in het kader van intercultureel onderwijs in Nederland.

Orman werkte als actief Simia literario-lid mee aan publicaties als onder meer 'Bentana habri (2004)', 'Fruta hecho / Rijpe vruchten' (2006), de cd 'Cosecha / Oogst' (2006), 'Symbiose tussen pen en penseel' (2008) en de bundel 'Wie ik ben / Ta ken mi ta' (2011). Samen met Giselle Ecury stelde ze een kleine anthologie samen rond de Curaçaose vrijheidsheld Tula onder de titel 'Topa Tula / Ontmoet Tula' (2012). Met de leerlingen van basisschool Crescendo publiceerde ze samen met Joan Leslie een kleine dichtbundel naar aanleiding van een les over de grote slavenopstand op 17 augustus 1795, waarbij de leerlingen onder de titel 'Mijn droom met Tula' (2014) hun reactie in dichtvorm verwoordden.

Na al deze activiteiten verscheen in 2014 haar eerste complete dichtbundel 'Cas di biento / Doorwaaiwoning', een uitgave met 28 gedichten, verdeeld over vier afdelingen, die in het Nederlands vertaald of misschien beter gezegd 'hertaald' werden door Fred de Haas, die ook de inleiding en noodzakelijke aantekeningen verzorgde.

Wie het werk van Orman de laatste jaren heeft bijgehouden, door middel van de diverse publicaties, zal aangenaam verrast worden door 'Cas di biento' waarin het werk van de dichteres zich in de context van een complete bundel vervolledigt en verdiept.

De uitgave bevat een aantal gedichten die eerder verspreid verschenen waren, maar het leeuwendeel ervan is nieuw in de zin dat ze hier voor het eerst gepubliceerd worden, al zijn ze niet gisteren of eergisteren maar verspreid over meer dan dertig jaar ontstaan.

Op een na zijn alle zeven gedichten die al in 2004 in de bloemlezing 'Bentana habri' werden gepubliceerd, hier opnieuw opgenomen, zij het met kleine wijzigingen zoals de nu gebruikte officiële spelling, het hoofdlettergebruik, het weglaten of toevoegen van woorden, kleine wijzigingen in de strofe-indeling of andere woordkeuze. In 'Encontra' werd versregel acht veranderd van 'sinti loke e la sinti na un fiesta tur bruha' in 'Sinti loke el a sinti den su bida trastorna'. (p. 68) Deze kleine aanpassingen betreffen verhelderingen naar inhoud en geven een strakkere structuur.

Ook het lange gedicht 'Mi cuenta', waarin het Papiaments in grote lijnen zijn eigen geschiedenis vertelt, kent enkele miniene wijzingen, maar het is opvallend dat in de bundel 'Ken mi ta / Wie ik ben' (2011) de dichteres allemaal hoofdletters gebruikt en de vertaler veelal kleine letters aan het begin, van de verzen als de zin nog doorloopt, maar waar dit in 'Cas di biento / Doorwaaiwoning' (2014) net andersom is, terwijl het toch dezelfde vertaler en uitgever betreft. Vergissing, opzet?

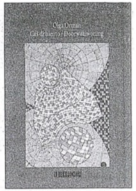

De omslag van het boek Cas di biento / Doorwaaiwoning.

Inhoud

De inhoud kan met de modeterm 'identiteitspoëzie' gekarakteriseerd worden. In de tien gedichten van 'Cas di biento / Doorwaaiwoning' in de eerste afdeling 'mijn land, mijn taal' gaat Orman terug naar haar wortels en geeft ze haar visie en standpunt op taalterrein waarbij ze, terugdenkend aan haar jeugd en haar ouders, haar moedertaal Papiamento en haar eiland in verleden en heden verdedigt en verheerlijkt. In de tweede afdeling 'Onderweg' met zes gedichten verinnerlijkt zich haar zoektocht, zoals in het slotgedicht van deze afdeling, in de vertaling van Fred de Haas:

„Reisverhaal // Ik vertel zoveel verhalen / zing, verzin, vertel verhalen, welk verhaal blijf ik herhalen, / aldoor zingen en verhalen, / rij aan rij? / dat is het reisverhaal / van MIJ!." (p. 63) In de vijf gedichten in de derde afdeling, zijn 'leven en dood' een onvermijdbare 'tweelingdracht / van dag en nacht en / tweezaam vormgegeven', waarna de laatste groep van zeven gedichten verzameld onder de titel 'bloeiend leven' harmonie uitdrukt van de mens in de eilandelijke natuur en vooral de mens met zichzelf in zijn bestaan.

Zo geeft de hele bundel een compositie waarin de 'dichter-ik' een weg zoekt in de ruimte, ten opzichte van het geboorteland en de moedertaal, en de tijd die de mens gegeven is te leven en van dat leven ten volle te genieten.

Chronologie

Aan het einde van de bundel is een lijst opgenomen met vermelding van 'plaats en jaar waarin de geselecteerde gedichten zijn geschreven'. Wat is de bedoelde functie van die lijst? Krijgen we, als we de gedichten in de chronologische volgorde van ontstaat zetten, eenzelfde beeld van het dichtersstandpunt als visie op het leven?

De gedichten zijn volgens deze opgave in grote meerderheid ontstaan in Amsterdam (24), maar twee op Aruba, één in Utrecht en ten slotte één op Curaçao. Vergelijking van de inhoud in verband met de verscheidenheid aan plaatsen van ontstaan levert volgens mij geen distinctief resultaat op, zij het dat aan een van de twee Arubaanse gedichten de titel van de bundel ontleend werd en het andere gedicht een natuurbeschrijving bevat van schapenwolkjes aan de blauwe lucht. Maar zo'n vorm van natuurbeschrijving komt in de bundel vaker voor.

Jemyra Daal leest voor uit de gedichtenbundel Tula mijn droom.

Simia Literario-voorzitter Sandra Sue met twee van Ormans boeken.
FOTO'S CARIBISCHE LETTEREN

Consistentie

De gedichten zijn ontstaan in een tijdsspanne van 1981 tot 2014, redelijk gelijkmatig over die hele periode van meer dan dertig jaar verdeeld, met tien in de jaren tachtig van de vorige eeuw, acht in de jaren negentig, en tien vanaf het jaar 2000. De jaren die er uitspringen zijn 1981 (4), 1992 (5) en 2007 (4).
Maar belangrijker dan dit telwerk is natuurlijk de vraag of deze chronologische volgorde van ontstaan, nu in een heel andere inhoudelijk op thema geselecteerde volgorde in de recente 'verzamelbundel' voor het de lezen van deze gedichten inhoudelijke en thematische verschillen in interpretatie optreden. De in 1981 gedateerde gedichten gaan over ouders, thuis en jeugd, in de laatste in 2007 gedateerde gedichten spelen dood en leven, maar niet op een zodanig andere manier dat dit inhoudelijke verschil doorslaggevend genoemd kan worden. De wat magere conclusie van deze vergelijkende exercitie is dat Orman in ruim dertig jaar heel consistent is geweest, niet alleen in haar poëtische thematiek, maar ook in de vorm van de gedichten waarbij verschillen tussen de vroege gedichten en de late niet of nauwelijks te onderkennen vallen; een consistent dichterschap als resultaat van een zuinig productief beleid van gemiddeld nog niet één gedicht per jaar.
De omslagillustratie is van de Arubaanse kunstenaar Clyde Lo-A-Njoe, de foto van de auteur op de achterkant toont Orman aan het strand op de grens van zon en schaduw waarin de persoon als het ware opgaat in het eiland en zijn natuur, net zoals ze ook opgaat in de inhoud van haar gedichten over het eiland en haar zelf: de weg terug naar jeugd en oorsprong, maar ook op weg naar het innerlijke zelf.

Vertaling

Fred de Haas vertaalde de Papiamentstalige gedichten in het Nederlands. In het begin schreef ik 'hertaalde' want de vertaler veroorlooft zich grote tekstuele vrijheid om het origineel naar inhoud en thematiek adequaat op literaire wijze te hertalen: de eeuwige vertaaldiscussie over vrijheid en gebondenheid. Om ten slotte een voorbeeld te geven van de vertaling neem ik het korte gedicht waaraan de titel ontleend werd: Cas di biento, door de vertaler vertaald met het neologisme 'Doorwaaiwoning'.

Het Papiamentstalige origineel 'Mi ta busca un cas / Cu solamente dos porta / Un dilanti un patras / Un cas cu mi por drenta sali / Drenta sali / Sin laga nada mas atras / Cu mi sombra / Holo y recuerdo // Un cas di biento' luidt in de vertaling 'Ik zoek een huisje / met twee deuren, / eentje achter, eentje vóór, / ze laten me binnen, / ze laten me door. / Ik laat niets achter / dan mijn schim, / herinnering, wat geuren: // een doorwaaiwoning met twee deuren'. (p. 52-53)

De vertaling leest even vlot als het origineel, maar de aangebrachte wijzigingen zijn aanzienlijk: het hoofdlettergebruik is niet gevolgd, er zijn leestekens toegevoegd, maar het door de dichter aangebrachte rijm werd aan het einde wel gevolgd, zij het door het omdraaien en toevoegen van woorden: 'Holo y recuerdo // un cas di biento' wordt immers 'herinnering, wat geuren: / een doorwaaiwoning met twee deuren'. Het nadeel van een dergelijke vertaalwijze is de geclaimde vrijheid ten opzichte van het origineel, het voordeel dat daar tegenover staat is dat deze vertaling op zich opnieuw een gedicht wordt waar plezier aan te beleven valt. De discussie over de vrijheid van vertaling zal nog wel even voortduren tussen de 'rekkelijken' en de 'preciezen' van het vertalersgilde.

Ola Orman: Cas di biento / Doorwaaiwoning
Gedichten in het Papiaments, vertaald, ingeleid en geannoteerd door Fred de Haas
Omslagillustratie Clyde Lo-A-Njoe.
Haarlem: In de Knipscheer 2014
107 pagina's
ISBN 978 90 6265 870 1
www.indeknipscheer.com

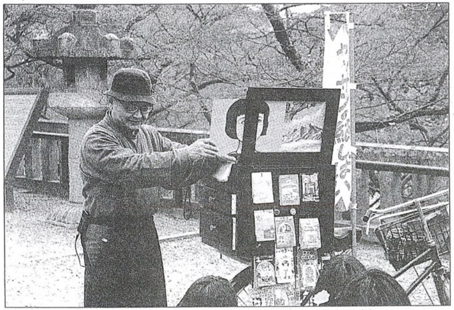

Olga Orman werd bekend door haar creatieve vertellingen met behulp van de kamishibai, een op een lange traditie bogende Oosterse vertelwijze met behulp van een klein vertelkastje dat als een minitheatertje fungeert en waarin losse vertelplaten geschoven kunnen worden die het vertelde verhaal verlevendigen door het aanschouwelijk te maken. FOTO WIKIPEDIA